

Pædagogiske freelancere og nomader

Vikarers taktikker på det pædagogiske arbejdsmarked

Christoffer Alexander Starnov, Line Hillersdal & Jonas Winther

Pedagogical Freelancers and Nomads: Substitutes' Tactics in Pedagogical Work

Although nearly half of the employees in Danish municipal welfare institutions are hourly-paid substitutes, little is known about who they are and why they choose this kind of working life. This article provides qualitative insight into how substitutes in the pedagogical sector create meaning and navigate a work life characterized by temporariness, low recognition, and weak attachment to professional communities. Based on interviews with 15 substitutes and inspired by Michel de Certeau's concept of tactics, we introduce two analytical figures: the *pedagogical freelancer* and the *pedagogical nomad*. These figures serve as analytical tools for understanding the different ways substitutes tactically relate to the pedagogical field. The freelancer represents a tactical orientation that maintains autonomy within pedagogical work, whereas the nomad illustrates a more fluid orientation, in which substitute work is used to explore opportunities and life paths beyond the pedagogical field. The article shows that substitute work is not merely a temporary solution but can also constitute a sustainable and meaningful choice.

Through the two figures – the freelancer and the nomad – the article challenges the notion of substitutes as a uniform and marginalized group and shows that substitutes constitute a heterogeneous group of workers whose ways of engaging in and positioning themselves within the pedagogical labour market are shaped by different tactical orientations.

Abstract

På trods af at op mod halvdelen af de ansatte i kommunale institutioner er timelønnede vikarer, mangler der viden om, hvem de er, og hvorfor de vælger dette arbejdsliv. Artiklen bidrager med kvalitativ indsigt i, hvordan vikarer i den pædagogiske sektor skaber mening og navigerer i et arbejdsliv præget af midlertidighed, lav anerkendelse og løs tilknytning til faglige fællesskaber. Med afsæt i interviews med 15 vikarer og inspireret af Michel de Certeaus taktikbegreb introducerer vi to analytiske figurer: *den pædagogiske freelancer* og *den pædagogiske nomade*. Figurerne fungerer som analytiske greb til at forstå de forskellige måder, hvorpå vikarerne taktisk forholder sig til det pædagogiske felt. Hvor freelancerfiguren betegner en taktisk orientering, hvor autonomi inden for det pædagogiske arbejde fastholdes, synliggør nomadefiguren en mere flydende orientering, hvor arbejdet bruges til at afsøge muligheder og livsbaner uden for det pædagogiske område. Artiklen viser, hvordan vikararbejde ikke kun er en overgangsløsning men også kan være et bæredygtigt og meningsfuldt valg. Gennem de to figurer – freelanceren og nomaden – udfordrer artiklen forestillingen om vikarer som en ensartet og marginaliseret gruppe og viser, at vikarer udgør en sammensat gruppe af arbejdstagere, hvis måder at indgå i og positionere sig på det pædagogiske arbejdsmarked formes af forskellige taktiske orienteringer.

Keywords: vikararbejde, pædagogisk arbejde, arbejdsliv, taktik

Indledning

Vikaransatte udgør i dag en stadig større del af arbejdskraften på ældre-, social- og sundhedsområdet samt det pædagogiske område. Udviklingen tilskrives især rekrutteringsudfordringer, sygefravær og et belastende arbejdsmiljø (VIVE, 2022). Samtidig viser undersøgelser, at flere velfærdsprofessionelle forlader faste stillinger til fordel for løsere tilknytningsformer, herunder ansættelse via vikarbureauer eller andre fleksible karriereveje (Glavind, 2023; Jakobsen & Rasmussen, 2009).

Den stigende brug af vikarer i velfærdssektoren vækker bekymring hos politikere, fagforeninger og institutionsledere. En bekymring handler om de økonomiske konsekvenser. I ældreplejen alene er udgifterne til vikarer steget med næsten 50 % i perioden 2018-2022, hvilket lægger et betydeligt pres på de kommunale budgetter. Andre peger på, at den omfattende brug af vikarer udfordrer kontinuiteten og kvaliteten i omsorgsarbejdet. FOA, fagforbundet for en stor andel af de offentligt ansatte, har eksempelvis påpeget, at den høje andel af vikarer på socialområdet kan underminere det socialpædagogiske arbejde, fordi midlertidigt ansatte ofte mangler kendskab til institutionernes borgere, arbejdsgange og medarbejdere (Altinget, 2023). Endelig fremhæves de arbejdsmiljømæssige konsekvenser. Når vikarer uden kendskab til den konkrete institution sættes ind, må de fastansatte oplære dem, koordinere arbejdet og kompensere for deres manglende indsigt i procedurer og praksisser. Dette ekstra ansvar og disse ekstra opgaver kan føre til øget stress og udbrændthed (VIVE, 2022).

Selv om vikarer i dag udgør en central del af arbejdskraften i velfærdssektoren, fremstilles de i den offentlige debat ofte som problematiske arbejdstagere. Det sker dels gennem kritiske indlæg og kommentarer, dels gennem opsigtsvækkende nyhedshistorier, hvor vikarer tildeles hovedrollen i fortællinger om svigt eller uansvarlighed. Der har eksempelvis været sager om vikarer, der har taget stoffer med unge, indsatte på en sikret institution, og om en vikar, der uberettiget tilgik over tusind borgeres personlige oplysninger (Ritzau, 2023; TV 2, 2023). Sådanne mediehistorier tegner et billede af vikarer som moralsk anløbne – en problematisering, der står i kontrast til de få nyere undersøgelser, som giver et mere systematisk og nuanceret billede af, hvem der tager vikararbejde, og hvilke motiver og betingelser der knytter sig til denne form for arbejde (Jensen et al., 2023; Drivsholm, 2025; Ravn, 2025).

Et mere dybdegående indblik i vikararbejdets praksis og erfaringer finder man i forskning af ældre dato. Eksempelvis har Christina Garsten (1999) samt Kamille Godrim Jakobsen og Anne Mette Rasmussen (2009) undersøgt, hvordan vikararbejde udøves og opleves i forskellige velfærdsinstitutioner. Denne forskning peger på, at nogle vikarer oplever at blive positioneret på kanten af de faglige fællesskaber, men at vikararbejde samtidig skaber mulighed for et fleksibelt arbejdsliv og alternative former for læring. Ifølge Garsten (1999) placeres vikarer typisk i en marginaliseret position i forhold til institutionernes faste fællesskaber, idet de sjældent inddrages i planlægning, personalemøder eller evalueringer af den omsorg, som borgerne modtager. Jakobsen og Rasmussens (2009) undersøgelse af sygeplejevikarer nuancerer imidlertid dette billede ved at pege på, at den marginale placering ikke alene er begrænsende, men også kan fungere som en faglig ressource. I deres analyse viser de, hvordan vikarer gennem arbejde på tværs af afdelinger opnår en bredere erfaringshorisont og indsigt i forskellige sygeplejefaglige praksisser. Selvom deres faglige input sjældent tillægges vægt i de lokale praksisfællesskaber, oplever mange, at netop positionen udenfor giver mulighed for refleksion, variation og faglig udvikling. Forskningen peger således samlet set på, at vikarer både marginaliseres i de institutionelle fællesskaber, men også at netop den marginale position er forbundet med produktive muligheder for erfaring og udvikling. Spørgsmålet er imidlertid, hvordan vikarer håndterer og skaber mening i og med denne spænding i deres arbejdsliv.

Selvom vikararbejde er udbredt i velfærdssektoren, eksisterer der fortsat relativt lidt forskning i vikarer og vikararbejde – især inden for det pædagogiske område, som synes særligt åbent for både faglærte og ufaglærte løstansatte, der indgår i tidsbegrænsede ansættelser i pædagogiske institutioner. Denne åbenhed for vikararbejde kan blandt andet tilskrives en vedvarende mangel på arbejdskraft og en lang tradition for at trække på ikkeuddannede medarbejdere. Derudover er sektoren karakteriseret ved svage hierarkier, hvor skellet mellem uddannede og ikkeuddannede er udvisket, og hvor medarbejdere i praksis varetager de samme opgaver (Rasmussen, 2024). I denne artikel er vi imidlertid ikke primært optaget af årsagerne til denne strukturelle åbenhed men af at undersøge, hvorfor nogle aktivt opsøger vikararbejde i den pædagogiske sektor, og hvordan de finder mening i et arbejdsliv, hvor de på én og samme tid er uundværlige for institutionernes daglige drift og placeret på kanten af faglige og institutionelle fællesskaber. For at besvare dette spørgsmål retter artiklen blikket mod vikarer på det socialpædagogiske specialområde, hvor andelen af løstansatte er særlig høj – ifølge VIVE (2023) udgør timelønsansatte vikarer 42% af medarbejderne i kommunale institutioner.

Med udgangspunkt i interviews med vikarer i specialbørnehaver, herberger og botilbud, viser vi, hvordan der tegner sig markante forskelle i den måde, vikarer forstår og praktiserer deres arbejde på. Disse forskelle indfanges analytisk gennem to figurer – *freelanceren* og *nomaden* – som repræsenterer to forskellige arbejdslivstaktikker. *Freelanceren* repræsenterer en taktik, som er udbredt blandt faglærte, der handler om at værne om pædagogiske værdier og at finde fleksible måder at bevare sin faglige integritet på. *Nomaden* derimod betegner en taktik, der er udbredt blandt ufaglærte arbejdstagere, som handler om at holde mulighederne åbne og afsøge og eksperimentere med forskellige beskæftigelser og identiteter. De to figurer udtrykker således to forskellige måder at være vikar på og måder at finde og skabe mening i midlertidige ansættelser, samt måder at bidrage til arbejdet i den pædagogiske sektor. Dette rejser spørgsmål om, hvordan man kan udfolde og udnytte potentialerne i de medarbejdersammensætninger, der kendetegner den pædagogiske sektor, og kalder på en nærmere drøftelse af, hvordan arbejdstagere i forskellige ansættelsesformer kan supplere hinanden og spille sammen i løsningen af den pædagogiske opgave. Artiklen inviterer således ledere, faste medarbejdere og andre aktører i sektoren til at overveje, hvordan vikarer – med deres viden, erfaringer og motivationer – ikke blot kan udfordre men også berige den pædagogiske praksis.

Artiklens empiriske grundlag

Artiklen bygger på delprojektet *Vikarliv og -viden i et velfærdssamfund under pres*, der indgår i forskningsprojektet *Care Across Generations* (2023-2027) ved Københavns Professionshøjskole, som er støttet af Danmarks Frie Forskningsfond. Delprojektet var rettet mod vikarers placering i det danske velfærdssystem og mod de former for faglighed, tilknytning og ansvar, der opstår i et arbejdsliv præget af midlertidige ansættelser. Formålet var nærmere bestemt at undersøge, hvordan vikarer skaber mening og tilhør i et arbejdsliv på kanten af velfærdsinstitutionerne.

Det empiriske grundlag består af semistrukturerede interviews (Brinkmann & Tanggaard, 2010) med 15 nuværende eller tidligere vikarer samt to institutionsledere, gennemført af første-forfatteren over en periode på tre måneder og med en varighed på 45–60 minutter. Deltagerne blev rekrutteret via vikarbureauer, der rundsendte opslag om projektet til deres tilknyttede vikarer og tre pædagogiske institutioner i Københavnsområdet. Denne rekrutteringsstrategi resulterede i en heterogen gruppe af vikarer, både hvad angår arbejdslivserfaring, uddannelsesbaggrund og institutionel tilknytning som vikarer. Hovedparten af de interviewede vikarer havde haft vikaran-sættelser inden for en bred vifte af pædagogiske og sundhedsfaglige institutioner, herunder almen daginstitution, skole og SFO, ældrepleje samt forskellige former for behandlings- og omsorgs-tilbud, selvom de fleste på interviewtidspunktet arbejdede inden for det social- og specialpæda-

gogiske felt, herunder botilbud, socialpsykiatriske tilbud, specialskoler og specialiserede dag- og døgntilbud. De interviewede vikarer kan derfor ikke forstås som repræsentanter for én bestemt institutionsform men for et arbejdsliv præget af bevægelser mellem forskellige pædagogiske og velfærdsinstitutionelle sammenhænge.

Artiklen bygger desuden på førsteforfatterens etnografiske feltarbejde (Hastrup, 2010). Feltarbejdet omfattede 20 dages observation, fordelt på et botilbud, et herberg og en specialskole, som havde til formål at undersøge, hvordan vikarer indgik i det daglige arbejde. I tillæg gennemførte vi en workshop med fem af de interviewede vikarer. Her fik de mulighed for at undersøge og drøfte deres erfaringer med vikararbejde, ligesom vi inviterede dem til at kvalificere de indsigter, som var opnået gennem interviewene og feltarbejdet. Workshopen blev gennemført med brug af CoNavigator (Lindvig et al., 2017) og dokumenteret via lydoptagelser og fotografier.

Efter dataindsamlingen indledte vi en kollektiv og iterativ analyseproces (Bundgaard et al., 2018), hvor materialet blev transskriberet, gennemgået og kodet systematisk. I flere runder bevægede vi os mellem åben, induktiv kodning og teoretisk fortolkning, hvor udvalgte *sensitizing concepts* (Blumer, 1954) fungerede som fleksible analytiske linser til at udforske og forfine materialet. Begreberne blev anvendt som pejlemærker, der hjalp os med at se forbindelser, forskelle og mønstre på tværs af interviews, feltnoter og workshopmateriale. Denne iterative tilgang gjorde det muligt både at fastholde materialets kompleksitet og gradvist udvikle en fortolkning af, hvordan vikarer navigerer og finder mening i det pædagogiske arbejde.

Analytiske perspektiver: vikaren som taktisk subjekt

I analysearbejdet blev det tydeligt, at de 15 vikarer, som vi interviewede, udgjorde en sammensat gruppe med forskellige baggrunde og livssituationer. For alle var vikararbejdet et aktivt tilvalg – snarere end et nødvendigt onde – som gjorde dem i stand til at skabe bestemte relationer mellem arbejde og andet liv (Baarts, 2005). Flere fremhævede friheden til selv at tilrettelægge arbejdstid og engagement, muligheden for at afprøve forskellige institutioner og arbejdsformer samt ønsket om at bevare en vis afstand til de forpligtelser, der følger med fastansættelse. Samtidig varierede deres orienteringer og begrundelser for dette tilvalg betydeligt – fra et ønske om at fastholde en faglig identitet på egne præmisser til et ønske om at tage del i pædagogisk praksis uden at definere sig som pædagog. For at indfange disse forskelle formulerede vi dem i emiske vendinger inspireret af vikarernes egne beskrivelser: *at ville være pædagog uden at arbejde som pædagog* og *at ville arbejde som pædagog uden at være pædagog*.

For at kvalificere forståelsen af disse orienteringer fandt vi det frugtbart at læse vikarernes praksisser gennem begrebet taktik, som er udlagt af kulturteoretikeren Michel de Certeau (1984). I sin oprindelige udlægning bruger de Certeau taktikbegrebet til at fremhæve, hvordan individer navigerer inden for dominerende institutionelle og politiske strukturer ved at tilpasse sig, udnytte sprækker samt omgå og genforhandle de vilkår, de er underlagt – uden nødvendigvis at udfordre det gældende system direkte. Vikaren kunne i dette perspektiv umiddelbart opfattes som et subjekt, der forsøger at undgå forpligtelser og undvige institutionelle bånd. En sådan forståelse – hvor taktiske handlinger ses som udtryk for modstand eller flugt – er dog begrænsende i denne sammenhæng, da den reducerer vikarens måder at navigere på til et reaktivt foretagende snarere end til aktive og meningsbærende måder at positionere sig på i det pædagogiske felt.

Antropologen Theodoros Kyriakides (2018) har præsenteret en nyfortolkning af de Certeaus taktikbegreb. I sin analyse af patientaktivisme foreslår han, at taktik ikke kun skal forstås som spontan, kreativ magtundvigelse men også som praksisser, hvorigennem individer forsøger at skabe tilhør, position og indflydelse inden for institutionelle systemer – og derigennem ændre vilkårene for deltagelse. I denne optik handler taktik også om at opbygge relationer og alliancer, der giver adgang til systemer og mulighed for at præge dem indefra. Det åbner op for at forstå vikarers

valg og bevægelser som orienteret mod deltagelse i det pædagogiske arbejde – ikke som flugt fra faglighed og ansvar, men som alternative måder at engagere sig i og påvirke det pædagogiske projekt på (Togsverd & Rothuizen, 2020).

Denne særlige form for positionering genfindes allerede i vikarbegrebets etymologi. Ordet *vikar* stammer fra det latinske *vicarius*, der betyder 'udskiftning' og i daglig tale betegner en stedfortræder. På engelsk betyder ordet *vicar* en præst, der handler i kraft af en højere myndighed. Denne etymologiske betydning – midlertidig stedfortrædelse i en myndighedsbærende funktion – spejler Kyriakides' forståelse af taktiske subjekter som aktører, der forbinder sig til institutioner på alternative vilkår. Sammen åbner de to perspektiver op for at se vikaren som mere end midlertidig arbejdskraft; vikaren er snarere en særlig mobil velfærdsmedarbejder, der løfter samfunds bærende opgaver fra en omskiftelig og liminal position og løbende bevæger sig på kanten af og ind i forskellige institutionelle arbejdsfællesskaber.

For at skærpe vores forståelse for de to forskellige taktikker, vi så i materialet, videreudviklede vi de emiske formuleringer (at ville være pædagog, men ikke arbejde som pædagog og at ville arbejde som pædagog, men ikke være pædagog) til to analytiske figurer – freelanceren og nomaden – som hver især repræsenterer distinkte vikartaktikker. I det følgende præsenterer vi seks vikarfortællinger for at vise, hvordan disse arbejdslivstaktikker tager form i praksis, og hvordan vikarer på to markant forskellige måder skaber mening, tilhør og faglighed i et omskifteligt arbejdsliv.

At ville være pædagog, men ikke arbejde som pædagog

Nedenfor præsenterer vi tre pædagoguddannede vikarer – Mona, Mette og Thorbjørn – som alle på forskellig vis søger at udøve pædagogisk arbejde uden at være bundet af de institutionelle rammer, der normalt definerer faget. Som vi vil vise, afspejler deres valg af vikararbejdet ikke blot personlige og faglige præferencer; valget er også en respons på bredere historiske og politiske forandringer i sektoren (Krøjer et al., 2017).

Mona: prioritering af pædagogiske øjeblikke frem for pædagogiske planer

Mona på 49 år kom som barn til Danmark fra Irak i 1980'erne, da hendes familie søgte tilflugt fra krig og politisk uro. Hun har siden uddannet sig til pædagog og giftet sig med en dansk mand, som hun har to børn med. Da børnene flyttede hjemmefra for et par år siden, fulgte en række ændringer i Monas liv. Økonomien lettede, parret flyttede ind i et mindre hus, og hun begyndte at gøre sig nye tanker om sit arbejdsliv.

Overvejelserne førte til, at Mona valgte at opsig sin faste stilling i den børnehave, hvor hun havde arbejdet som pædagog i ti år. Ifølge Mona var det ikke arbejdet med børnene men de institutionelle rammer omkring arbejdet, der blev stadig mere tyngende: møder, dokumentation, planlægning og evalueringer. Hun oplevede, at disse opgaver fjernede hende fra det direkte arbejde med børnene og deres forældre – det arbejde, hun oprindeligt havde brændt for. For at kunne blive i faget uden at blive i stillingen meldte hun sig ind i et par vikarbureauer. For Mona er vikararbejdet blevet en måde at genvinde kontrol over, hvordan hun bruger sin tid og energi. Som vikar kan hun frigøre sig fra de administrative opgaver og koncentrere sig om børnene. Som hun fortalte: *"Jeg vil bare være sammen med børnene. Ikke al den snak udenom. Jeg synes, det er spild af tid, og jeg bliver så træt."*

At Mona prioriterer samvær og nærvær med børnene var tydeligt under et besøg i en specialklasse i Avedøre, hvor der var udeliv på skemaet, og hvor der var planlagt en tur rundt om holmen. Gruppen bevægede sig i samlet flok og delte indtryk men stoppede op; gruppen kunne ikke fortsætte, før alle var samlet. Safa på fem år sad lidt for sig selv og undersøgte en trekløver i græsset. Pædagogerne kaldte: *"Kom, Safa, der skal vi ik' hen,"* men Mona afbrød den planlagte form og satte sig ved siden af hende, delte opmærksomheden og skabte plads til Safas øjeblik.

Det, Mona søger udenom gennem vikararbejdet, er de styringsmæssige logikker og institutionelle krav, som ifølge hende rammesætter og griber ind i det relationelle arbejde på måder, der trækker opmærksomheden væk fra børnene. Som vikar kan Mona holde fokus på det, hun oplever som kerneopgaven: relationer og spontanitet i mødet med barnet. På den måde bliver vikararbejdet for hende en taktik, der gør det muligt både at praktisere og værne om en pædagogik og en måde at være pædagog på, som hun finder meningsfuld.

Mette: at vende tilbage til det, der betyder mest

Mette på 54 år er tidligere daginstitutionsleder. Hun forlod imidlertid ikke lederstillingen, fordi arbejdet fjernede hende fra gulvet men på grund af en række stresssygemeldinger, der fik hende til at genoverveje, hvordan hun ville være pædagog. Under sygemeldingen mærkede hun på egen krop, hvordan presset havde sat sig. Skuldrene spændte sig, hovedet blev tungt, og hun følte sig udmattet af stadig voksende administrative krav, besparelser og det intensiverede forældresamarbejde. Hun valgte derfor at sige op.

Efter noget tid som sygemeldt valgte hun at afprøve sit fag igen gennem vikararbejde. Flexibiliteten i selv at kunne vælge arbejdets omfang, gjorde det muligt for hende både at genopbygge sig selv og genfinde glæden ved faget. I den første tid efter sygemeldingen var hun tilmeldt to vikarbureauer og tog arbejde i forskellige institutioner uden faste tilknytninger – erfaringer, hun beskrev som *“at springe på et kørende tog”*. I dag har hun genfundet gejsten som pædagog på social- og specialområdet, hvor hun tager vagter på et botilbud for voksne med funktionsnedsættelse. Botilbuddet ligger tæt på hendes lejlighed, og der er vagter nok til, at hun kan leve af det. Hun peger selv på, at feltet i høj grad bemandes af ufaglærte medhjælpere – en observation, der også understøttes af nyere undersøgelser (VIVE, 2022) – og netop derfor oplever hun, at hun som vikar kan bringe sit faglige overblik, sine erfaringer og sine ledelseskompetencer i spil dér, hvor behovet er størst. Hun formulerede selv: *“Som vikar har jeg primært været brandslukker. Jeg er taget rundt til steder, som var fuldstændig lagt ned, og hvor jeg blev mødt af pædagogmedhjælpere, som manglede en til at tage teten, mens de andre sad til møder og planlagde det, som skete for næsen af dem.”*

At tage teten fremstår for Mette som en central del af det, der gør vikararbejdet meningsfuldt, fordi det ikke kun handler om at håndtere akutte situationer, men også om at udøve en særlig form for uformel ledelse. I arbejdet som vikar trækker hun aktivt på sine tidligere ledelseserfaringer, som sætter hende i stand til hurtigt at orientere sig i nye sammenhænge og handle med autoritet, men også til at forme og fastholde en faglig kultur. Hun fortalte for eksempel, hvordan hun sætter en stopper for små bemærkninger og brok og insisterer på en respektfuld tone i personalerummet.

På den måde er vikararbejdet for Mette blevet en arbejdslivstaktik, der har givet hende mulighed for at genopdage glæden ved sit fag. Det handler ikke kun om glæden ved at give omsorg og være nærværende men også om glæden ved stadig at kunne praktisere faglig ledelse tæt på borgerne, kollegerne og situationerne uden at blive drænet af de administrative opgaver og organisatoriske hensyn, som følger med lederrollen.

Thorbjørn: faglighed mellem linjerne

Thorbjørn på 48 år har i en årrække arbejdet med unge på kanten af loven. Han er uddannet pædagog men er også faglært smed, hvorfor han på arbejdet med et glimt i øjet ofte præsenterer sig som ‘smeden’. I starten af sit arbejdsliv som pædagog havde han en stærk tro på de behandlingslogikker og -målsætninger, der styrede arbejdet. Men i takt med at han oftere og oftere så unge vende tilbage til de samme problemer, brast troen både på pædagogikken og på ham selv som pædagog: *“Jeg mistede troen på, at det virkede. I dag gider jeg ikke diskutere målsætninger for meget. Her kan jeg være en støtte og bare gå igen. Hele den der behandlingstanke, den mistede jeg sgu.”*

I dag har han arbejdet som vikar i mere end 12 år, primært på behandlingshjem og herberger. Thorbjørn har desuden en særlig interesse for åndedrætsøvelser og meditationsteknikker. Det underviser han i på frivillig basis, når han ikke tager vagter på nærområdets herberg. Som vikar er han ikke en del af stedernes personalemøder eller planlægning men indgår i det daglige arbejde som en støtteperson, beboerne kan komme til med deres udfordringer. For ham handler arbejdet om at give gode oplevelser og være nærværende i øjeblikket. Det var tydeligt under observationen af Thorbjørns arbejde. Nogle gange kobled han sig bare på, når beboere skulle i Netto for at handle. Så kunne han lige høre, hvordan det gik. Det skal, ifølge Thorbjørn, ikke være så formelt. Det er i de små, uformelle øjeblikke, at han oplever, at hans nærvær giver mening.

Med vikararbejdet kan Thorbjørn leve det liv, han ønsker – et liv, der ikke ville være muligt i en fast stilling. Han bor i en campingvogn lidt uden for byen, har adresse og kæreste i Sydfrankrig og rejser derned på ferie, når det passer ham. Nogle gange arbejder han mere end fastansatte, andre gange mindre, men friheden til selv at vælge er afgørende for ham: *“Jeg gør, hvad jeg vil, i det omfang, jeg kan og gider.”*

Hos Thorbjørn bliver vikararbejdet dermed en taktik til at leve et liv, hvor han selv kan forvalte grænsen mellem og indholdet i sit arbejdsliv og sit øvrige liv. Med vikararbejde kan han praktisere et pædagogisk arbejde, hvor han kan prioritere samvær med borgerne over de institutionelle krav og forpligtelser, og en livsform, hvor han ikke er underlagt det faste arbejdes rammer og årshjul.

Freelancere i den pædagogiske sektor

På tværs af fortællingerne om Mona, Mette og Thorbjørn træder et mønster frem, som vi samler i figuren, den *pædagogiske freelancer*. Figuren indfanger den faglige insisteren og selektive deltagelse, der kendetegner mange pædagoguddannede vikarer i vores materiale. For Mona, Mette og Thorbjørn bliver vikararbejdet en måde at fastholde en professionel identitet og pædagogisk etik på.

Der er interessante ligheder mellem denne gruppe og den gruppe lejesoldater, som i middelalderen blev betegnet som frie lanser – eller *free lances* på engelsk. I middelalderens Europa var freelancere uafhængige krigere, der tilbød deres kampfærdigheder til den højstbydende konge (Merriam-Webster, n.d.) – ofte uden at forpligte sig ud over spidsen af deres lanse eller den transaktion, der sikrede deres sold. Uagtet deres løse loyalitet var freelancere af høj værdi for datidens konger, fordi de var kampdygtige, terrænkendte og krigsvante.

Freelancerfiguren er analytisk produktiv, fordi den indfanger den dobbelte bevægelse, der kendetegner mange pædagogiske vikarers arbejdsliv: en samtidighed af uafhængighed og engagement. Ligesom middelalderens frie lanser, der besad højt specialiserede evner og stod uden fast tilhørsforhold, kan mange af de pædagoguddannede vikarer i vores materiale forstås som mobile og stolte fagpersoner med en stærk forståelse af, hvordan deres faglighed bør bringes i spil. De forpligter sig ikke på én bestemt institution men på det pædagogiske arbejde som sådant, og værner samtidig om retten til selv at definere, hvornår og hvordan denne forpligtelse skal udfoldes. Set i lyset af Michel de Certeaus (1984) og Theodoros Kyriakides' (2018) forståelse af *taktik* kan freelanceren forstås som et taktisk subjekt: en aktør, der ikke bryder ud af systemet men finder sprækker, hvor det er muligt at handle på egne præmisser. I stedet for at undvige professionen fastholder freelanceren dens kerneværdier gennem selektive former for deltagelse. Vikararbejdet bliver dermed ikke et udtryk for flugt fra professionen, men en måde at *blive i den på* gennem taktiske bevægelser, hvor omsorg, nærvær og faglig dømmekraft prioriteres, mens institutionelle bindinger midlertidigt sættes i parentes.

Deres fortællinger peger på tre centrale forhold, der ansporer freelancetaktikken: en modstand mod de rammer og krav, som pædagogisk arbejde er underlagt, en orientering mod omsorg på nærværets betingelser og en bestræbelse på at værne om professionsforpligtelsen frem for institutionsforpligtelsen.

Fælles for de tre vikarer er, at de har valgt vikarrollen som en respons på en grundlæggende utilfredshed med de styringsmæssige logikker, der i stigende grad præger det pædagogiske arbejde. For Mona betyder det at distancere sig fra møder, dokumentation og evalueringer, som hun oplever som forstyrrende for det relationelle arbejde. For Mette handler det om at reagere på et arbejdsliv præget af nedskæringer, administrative krav og et vedvarende pres og bruge sit faglige overblik dér, hvor behovet er størst. For Thorbjørn var det snarere faglig desillusionering, der skubbede ham væk fra faste stillinger; gentagne gange oplevede han unge vende tilbage til de samme marginaliserede positioner, hvilket fik ham til at miste troen på behandlingssystemets logikker. Som Vaaben et al. (2023) påpeger, kan netop denne følelse af ikke at slå til være en væsentlig 'push-faktor' i velfærdsprofessionelt arbejde – og her en faktor, der førte Mona, Mette og Thorbjørn ind i vikarrollen.

Et andet fællestræk er, at vikararbejdet åbner mulighed for at praktisere en form for omsorg, der ligger tæt på det, Anders la Cour (2014) betegner som *uformel omsorg*: partikularistisk, personligt, fleksibelt og følelsesmæssigt engageret, baseret på nærværets betingelser. Mona bruger vikarrollen til at insistere på spontanitet og dag-til-dag-inspiration frem for skemalagte pædagogiske aktiviteter. Mette ser sin styrke i at skabe struktur og retning i kaotiske situationer gennem en praksisnær form for ledelse, hvor nærværet med borgerne forbliver centralt. Thorbjørn vælger bevidst de situationer, hvor relationer og nærvær kan være i centrum og holder afstand til de pædagogiske handleplaner, han ikke længere tror på.

Endelig viser fortællingerne, hvordan vikarrollen giver mulighed for at vælge professionsforpligtelsen til og institutionsforpligtelsen fra (Togsverd & Rothuizen, 2020). Professionsforpligtelsen knytter sig til pædagogikkens etiske og værdimæssige grundlag: at skabe relationer, yde omsorg og understøtte trivsel og udvikling. Institutionsforpligtelsen indebærer derimod ansvar for organisatoriske forhold: møder, dokumentation, samarbejde med ledelse og udvikling af pædagogiske rammer. I faste stillinger fordrer arbejdet en integrering af begge forpligtelser, men som vikar kan man nedtone den institutionsmæssige del. Mona bruger denne frihed til at fastholde leg og det spontane, Mette til at udøve ledelse tæt på praksis og Thorbjørn til at balancere fag og livsstil på egne præmisser.

Samlet viser fortællingerne om Mona, Mette og Thorbjørn, at de på forskellige måder bruger vikarrollen til at finde sprækker, hvor de kan udøve deres pædagogiske arbejde i overensstemmelse med deres faglige værdier. Med Kyriakides' (2018) nuancering af taktikbegrebet kan deres praksisser forstås som *tactics of association* – måder at bevare forbindelsen til professionens kerneværdier på – snarere end som modstandstaktikker, ved hjælp af hvilke de søger at undslippe systemet. Dermed bliver vikararbejdet ikke en flugt fra professionen men en måde at blive i den på gennem taktiske bevægelser, der gør det muligt at praktisere pædagogik på egne betingelser.

At ville arbejde som pædagog, men ikke være pædagog

I det følgende præsenterer vi vikarerne Cecilie, Thomas og Anders, som alle på forskellig vis bruger vikararbejdet til at navigere i et arbejdsliv præget af midlertidighed og åbne fremtider. Som vi vil vise, gør de det gennem forskellige orienteringer – mod åbne livsbaner, personlige projekter og former for tilhør – men fælles for dem er, at vikararbejdet giver mulighed for at forblive i bevægelse uden at binde sig til en fast professionel identitet eller en bestemt institutionel tilknytning.

Cecilie: pædagogiske udfoldelser i et helle fra uddannelsespresset

Cecilie på 29 år har tidligere været indskrevet på en ergoterapeutuddannelse, men hun oplevede aldrig at komme ordentligt ind i studiet. Kravene stressede hende, og efter en sygemelding valgte hun derfor at droppe ud. Siden har hun vekslet mellem perioder med vikararbejde på det samme botilbud for voksne med funktionsnedsættelse og forskellige forsøg på at finde en anden retning

– herunder ophold i Berlin, hvor hun arbejdede som cykelbud og indskrivninger på andre uddannelser, som hun imidlertid igen forlod, når forløbene ikke gik som planlagt. Denne pendlen mellem at 'prøve noget af' og vende tilbage til botilbuddet betyder, at hun i dag har opbygget mere end otte års pædagogisk erfaring som vikar.

Når Cecilie fortæller om sit arbejde, bliver det tydeligt, at vikarrollen rummer en social tvetydighed, som hun aktivt kan bruge til at navigere i denne uafklarethed. Som vikar kan hun både fremstå som én, der er på vej et sted hen og samtidig undgå at skulle forklare, at hun ikke er i et formelt uddannelsesforløb. Som hun selv sagde: *"Nogle gange, når man siger, man er vikar på et botilbud, så antager folk, at man studerer ved siden af. Så kan det være meget rart at gemme sig lidt i det, selv om det ikke lige er mit tilfælde."* Vikararbejdet fungerer for Cecilie som et slags helle – et sted, hvor hun midlertidigt kan stå af uddannelses- og karriereræset, udskyde presset for at vælge den 'rigtige' uddannelse og karrierevej og samtidig signalere, at hun er i gang med noget.

En vigtig del af denne orientering mod åbenhed handler også om, hvad Cecilie ikke vil binde sig til. Det er én af grundene til, at hun ikke ser sig selv som fastansat på botilbuddet: målgruppen dér giver hende ikke mulighed for at forene det at tjene penge med det, hun aktuelt brænder for. Som hun selv formulerede det: *"Jeg ville måske gerne være pædagog, men jeg tror ikke, at jeg ville kunne klare studietiden, og hvis det var, skulle det måske også være med en anden målgruppe, som kunne lidt mere, så jeg f.eks. kunne lave idrætsaktiviteter med dem."* For Cecilie er tanken om at arbejde med sport og idræt noget, hun vender tilbage til – i hvert fald lige nu. Hun dyrker crossfit flere gange om ugen og forestiller sig et fremtidigt arbejde, hvor hun kan integrere sin interesse for træning i sit arbejdsliv. Denne forestilling fungerer mindre som en fast plan og mere som en mulig retning blandt flere, hun holder åben.

Vikararbejdet bliver her både et sikkerhedsnet, der giver økonomisk og social stabilitet og et mulighedsrum, hvor hun kan fantasere om, hvad hun skal arbejde med – og som.

Thomas: når vikararbejde giver plads til musikken

Thomas på 37 år har i mange år arbejdet som vikar på specialområdet, hvor han har vekslet mellem vikarbureauer. Han har tidligere været pædagogmedhjælper i en børnehave, mens han i dag, hvor vi møder ham, pendler mellem to botilbud for voksne med fysisk handicap. Thomas har sideløbende forfulgt drømmen om at gøre karriere som musiker. Han bor alene i en lejlighed i Buddinge, hvor han også laver sin musik. I den stil og genre Thomas dyrker, kan han producere det meste på computeren; han lukker bare sin bærbare computer sammen og tager hele arrangementet med sig rundt. Motiveret af ønsket om at arbejde med musik begyndte han i sin tid at læse musikvidenskab på universitetet men droppede ud undervejs på kandidatuddannelsen og begyndte i stedet at arbejde som ufaglært. Først fandt han vej til lagerarbejde, ordnede kontorflytninger og udførte surveys om folks trafikvaner i Københavns busser. Han har også i perioder prøvet at begå sig som musiker men har på egen krop erfaret, hvor svært det er at leve udelukkende af musikken, og samtidig hvor afgørende det at spille er for hans selvforståelse.

Da en ven anbefalede Thomas at søge job som vikar på et botilbud for voksne med handicap, erfarede han, at pædagogisk vikararbejde kunne give ham den stabilitet i hverdagen, han havde brug for, uden at musikken måtte træde i baggrunden. Arbejdet som handicaphjælper er præget af løs styring, en vis frihed og lange nattevagter, hvor den primære opgave er at holde opsyn med sovende beboere. Netop disse arbejdsvilkår gør det muligt for Thomas at lade musikken fylde – også mens han er på vagt. Som han selv formulerede det: *"Jeg er også musiker. Her bliver jeg jo reelt set betalt for at producere musik, fordi jeg udnytter pauserne og nattevagterne til det."*

Vikararbejdet gør det således muligt for Thomas at være musiker 'døgnet rundt'; musikken bliver et parallelunivers, han kan træde ind i samtidig med, at hans økonomi er sikret. Hvor grænsen mellem arbejde og fritid traditionelt opdeles i tid og rum, flyder de to for Thomas sammen på en

måde, der gør dem gensidigt understøttende. Adskillelsen handler derfor mindre om, hvornår han arbejder og mere om engagement og fokus – om hvilken indstilling han træder ind i arbejdet med. Her spiller natarbejdets karakter en afgørende rolle, idet det ikke kolliderer med det andet arbejde og det andet liv, han lever.

For Thomas bliver vikararbejdet dermed mere end en økonomisk nødvendighed. Det fungerer som en stabil infrastruktur for et arbejdsliv, der først og fremmest er orienteret mod musikken, og hvor kunstnerisk udlevelse og økonomisk overlevelse kan forenes.

Anders: tid til sig selv, plads til andre

Anders på 27 år har i de seneste tre år arbejdet som vikar, først på en skole og siden på et botilbud i København. Han har tidligere forsøgt sig med både maskinmester- og ergoterapeutuddannelsen men havde svært ved at finde sig til rette blandt de studerende, der havde andre interesser og drivkræfter end han selv. På uddannelserne oplevede han således at føle sig uden for fællesskabet, men han blev inspireret af at studere mennesker i udsatte positioner og af muligheden for at arbejde professionelt med omsorg og hjælp. Han har bosat sig så billigt, som han nu kan i København, hvor han har sit sociale liv.

I vikararbejdet finder han derimod en kombination af frihed og anerkendelse, der passer bedre til hans livssituation, hvor han ikke helt ved, hvad han skal efter de mislykkede forsøg på at tage en uddannelse. Som han selv beskrev det: *“For mig er det lige så meget det der med at være i en klasse, som er svært. [...] Det passer mig perfekt at være her, fordi jeg også får tid og penge til at sætte mig ind i kodning af hjemmesider og gaming. Det er nok dér, jeg er i livet lige nu.”*

Vikararbejdet på botilbuddet sikrer Anders økonomisk stabilitet, men det er ikke kun lønnen, der gør jobbet meningsfuldt. Arbejdet giver ham også mere frihed og tid til at forfølge sine egne interesser og fungerer derfor som en form for meningsfuldt arbejde, hvor personlig udvikling og fagligt engagement går hånd i hånd; samtidig giver det plads til det, som Baarts (2005) beskriver som ’andet liv’, altså fritiden. Som vikar er han ikke bebyrdet af eksamener og gruppearbejde, men kan udforske nye interesser og studere det, der optager ham på egen hånd. Netop muligheden for at have et liv, hvor personlige projekter fylder mere tidsmæssigt og meningsmæssigt end arbejdet, oplever han passer til, hvor han er i livet lige nu. Samtidig oplever Anders, at han har en vigtig rolle, når han er på arbejde; ofte må han tage ansvar og fungere som den, der holder sammen på praksis, selv om han ikke har den formelle uddannelse. Han fortæller f.eks. om situationer, hvor han må oplære bureauvikarer, som på papiret er mere kvalificerede end han. Som han fortalte: *“Så kommer der en akutpædagog fra et bureau, som skulle kunne en hel masse, men de ved jo ikke noget om borgerne, og så skal jeg lære dem op.”*

For Anders bliver vikararbejdet derfor et sted, hvor han kan være nogen. Han oplever sig selv – og bliver set – som central og uundværlig i hverdagen, også uden en formel uddannelse. Vikararbejdet tilbyder således et konkret og meningsfuldt ståsted på arbejdsmarkedet, hvor han kan bidrage, være en del af noget og høre til, samtidig med at han holder sit fremtidige arbejdsliv åbent.

Nomader i den pædagogiske sektor

På tværs af fortællingerne om Cecilie, Anders og Thomas tegner der sig en anden og mere bevægelig, eksperimenterende og åben måde at være vikar på end hos freelanceren – en vikartaktik, som vi foreslår at samle i figuren *den pædagogiske nomade*. Ordet *nomade* stammer fra det græske *nomas* og betyder én, der vandrer for at finde græsgrange – en livsform præget af bevægelighed, midlertidige opholdssteder og en konstant tilpasning til skiftende ressourcer og vilkår. Der findes naturligvis mange måder at være nomade på, men på et overordnet plan betegner figuren en levevis præget af mobilitet, tilpasningsevne og en form for undvigelse, der handler om at bevare en grad af autonomi og selvbestemmelse. I antropologisk litteratur er nomader da også ofte blevet

beskrevet som folk, der bevidst unddrager sig statslige bindinger, f.eks. har James C. Scott i *The Art of Not Being Governed* (2009) vist, hvordan nomadefolk i Sydøstasien valgte at bosætte sig i utilgængelige bjergområder for at undgå statens krav om skat og arbejdskraft.

En af grundene til, at vi har fundet *nomadefiguren* analytisk meningsfuld, er, at den gør det muligt at forstå den umiddelbart flygtige og uforpligtende måde at tilgå arbejdet på, som især kom til udtryk hos de yngre og ufaglærte vikarer, vi talte med – vikarer, der brugte arbejdet til at holde fremtiden åben og udforske hvem de kunne være i og uden for det pædagogiske felt. Hvor *freelancerfiguren* tydeliggør vikarer, der søger at værne om deres faglighed og skabe autonomi inden for det pædagogiske arbejde, gør *nomadefiguren* det muligt at se andre, mere bevægelige og åbne taktikker i spil. Den fremhæver bestræbelserne på at værne om sine muligheder, om retten til at holde dørene åbne, til at udskyde det endelige valg og til at forblive i bevægelse. *Nomadefiguren* fremhæver således et andet aspekt af vikararbejdet end freelanceren: den viser, hvordan arbejdet kan fungere som et frirum til at afprøve sig selv, sine interesser og potentielle livsbaner – snarere end som et sted for faglig forankring eller identitetssikring.

På tværs af fortællingerne om Cecilie, Thomas og Anders ser vi ikke én, men flere måder at være nomade på. Nomadetaktikken tager forskellig form i deres arbejdsliv men samler sig omkring to gennemgående træk: en orientering mod en mellemposition og en appropriation af arbejdstiden til egne formål.

Fælles for dem er et aktivt fravalg af pædagogprofessionens forventede uddannelses- og karrierebane samtidig med, at de forbliver i det pædagogiske arbejde i en selvvalgt mellemposition. Det er denne type selvvalgte mellempositioner, Turner (1969) beskriver med begrebet det liminoide: frivillige og eksperimenterende mellemrum, hvor sociale strukturer midlertidigt løsnes, forskydes og sættes i parentes. For Cecilie fungerer vikararbejdet som et helle fra et uddannelses- og karrierepres, hun oplever som både overvældende og snævert definerende. For Thomas muliggør vikararbejdet, at han kan udfolde sig som musiker uden at miste økonomisk fodfæste. For Anders fungerer vikararbejdet som et trygt og konkret ståsted på arbejdsmarkedet, hvor han kan gøre sig gældende og opleve tilhør i et fællesskab. Selvom de alle aktivt opsøger den samme form for mellemposition, bruger de den forskelligt. Dermed viser nomadetaktikken sig ikke som én arbejdslivstaktik, men som flere beslægtede måder at bruge vikararbejdet til at finde mening i den løse arbejdsmarkedstilknytning, som det indebærer.

Fortællingerne om Cecilie, Thomas og Anders tydeliggør et andet centralt træk ved nomadetaktikken: at vikararbejdet giver mulighed for at tage arbejdstid og arbejdets rammer i brug til egne formål. Denne form for appropriation indfanges af Michel de Certeau (1984) med begrebet *la perruque*: situationer, hvor arbejderen bruger arbejdsgiverens tid, rum eller redskaber til egne projekter, forklædt som arbejde. Hos Thomas betyder det, at han producerer musik i sine pauser og omdanner nattevagterne til et rum for kunstnerisk produktion. Hos Cecilie handler appropriationen om at bruge vikarlivets fleksibilitet til at holde drømmen om krop, bevægelse og andre livsbaner i live. Hos Anders tager appropriationen en mere social og eksistentiel form: hans egne projekter – kodning og gaming – udfolder sig i fritiden, men i vikararbejdet approprierer han selve praksisfællesskabet som et sted at høre til, tage ansvar og blive anerkendt. Her bliver arbejdet ikke blot en indtægtskilde, men en ramme for at kunne være nogen i verden.

Nomadefiguren synliggør således en anden form for vikartaktik end freelanceren. Hvor freelanceren-figuren betegner taktikker, som handler om at associere sig til pædagogprofessionens værdier og fællesskaber – en form for 'tactics of association' (Kyriakides, 2018) båret af faglighed og etisk forpligtelse til professionen – er det tydeligt, at vikarer som Cecilie, Thomas og Anders ikke ser sig selv som en del af professions udvikling og kampe. De engagerer sig i stedet i arbejdet ud fra tre forskellige livsorienteringer: Cecilie for at holde fremtiden åben, Thomas for at understøtte et parallelt kunstnerisk liv og Anders for at have et sted at høre til og gøre sig gældende

her og nu. Deres engagement er dermed forankret i de skiftende muligheder og forbindelser, der opstår undervejs.

Afrunding

I denne artikel har vi undersøgt, hvorfor og hvordan pædagogisk vikararbejde bliver meningsfuldt for dem, der udfører det. Dermed placerer artiklen sig i dialog med en forskning, der enten har forstået vikararbejde som en marginaliseret og prekær ansættelsesform eller en mulighed for kompetenceudvikling gennem bevægelse mellem institutioner og opgaver. Analysen viser, at vikarer ikke kan forstås som en homogen gruppe, men som arbejdstagere, der på forskellig vis bruger vikararbejdet taktisk til at skabe plads til bestemte værdier, livsformer og fremtidsmuligheder. Vores bidrag består i at nuancere de fortællinger og tolkninger ved at vise, hvordan vikararbejde kan være institutionelt marginaliseret og samtidig fagligt engagerende og ansvarsbærende.

Med figurene, den pædagogiske freelancer og den pædagogiske nomade har vi teoretisk indfanget to forskellige arbejdslivstaktikker. Freelancerfiguren peger på en taktisk orientering, hvor uddannede pædagoger forlader faste stillinger for at opnå frihed og fleksibilitet og for at værne om pædagogiske kerneværdier. Her fastholdes identiteten som pædagog, mens de institutionelle vilkår, der følger med fastansættelse, fravælges. Nomadefiguren indfanger en anden taktisk orientering, hvor vikararbejdet bruges til at holde fremtiden åben og tilpasses skiftende livsprojekter. Figuren peger dermed på en identitetsmæssig åbenhed, hvor man gerne vil arbejde som pædagog, men ikke nødvendigvis være pædagog.

På tværs af de to figurer udfordrer analysen forestillingen om vikararbejde som en andenrangs ansættelsesform og viser i stedet, hvordan vikararbejde kan være en måde at arbejde på, der opleves som både meningsfuld og bæredygtig. Vikararbejde omtales ofte som prekært, og prekaritet beskrives typisk som et vilkår præget af usikkerhed, fragmentering og manglende tryghed (Standing, 2011). Selv om vikararbejde uden tvivl indebærer prekære forhold, peger vores analyse på, hvordan arbejdsformen også kan udnyttes taktisk af vikarerne til at skabe frihed, fleksibilitet og mulighed for at forfølge bestemte faglige eller personlige prioriteringer. Vikararbejdet bliver således en ramme, hvori alternative relationer mellem arbejdsliv og andet liv kan udfolde sig (Baarts, 2005). Freelanceren og nomaden søger aktivt de marginale positioner, men bidrager samtidig og er vitale for praksis.

Analysen viser således, hvordan vikarer gennem forskellige taktikker skaber mening og tilhør i arbejdet, men rejser samtidig et mere grundlæggende spørgsmål: Hvilket fagligt bidrag yder vikarer, når de i stigende grad udgør en del af de pædagogiske institutioners arbejdsfællesskaber? Dette spørgsmål er centralt, fordi vikararbejde ofte forbindes med udgifter og tab af kvalitet, mens vores analyser viser, at vikarer ikke blot fungerer som 'varme hænder', der udfylder midlertidige huller, men bidrager til at skabe og opretholde velfærdsarbejde i praksis.

Set i lyset af artiklens analyser fremstår vikararbejde derfor ikke blot som et midlertidigt supplement, men som en integreret del af velfærdsinstitutionernes daglige praksis. Kontinuiteten knytter sig her ikke alene til fast ansættelse, men skabes også gennem midlertidige, gentagne ansættelser, hvor erfarne såvel som uerfarne vikarer træder ind og ud af praksisfællesskaberne. Stabilitet opretholdes dermed ikke på trods af midlertidighed, men gennem den.

Med Michel de Certeaus skelnen mellem strategier og taktikker og Kyriakides' videreudvikling heraf har vi vist, hvordan vikarer kan forstås som taktiske subjekter, der formår at navigere i institutioner og skabe forbindelser og tilhør – også i systemer, man står på kanten af. I vores materiale kommer dette til udtryk på forskellige måder: nogle vikarer knytter sig til børnene og de konkrete situationer, andre til faglige værdier. Fælles er imidlertid, at både den pædagogiske freelancer og nomade værner om nærværet og det situerede møde – den ene gennem professionsforankring og selektiv deltagelse, den anden gennem mening i de konkrete relationer.

Her ligger både en værdi og en kritik. En værdi, som handler om at insistere på det relationelle og situerede som kernen i pædagogisk arbejde og en kritik af de styringslogikker, der ifølge de vikarer, vi har kategoriseret som freelancere, risikerer at fjerne opmærksomheden fra netop dette. Samtidig peger analysen på et uforløst potentiale.

Vikarerne formår at navigere i midlertidigheden og bruge den til egen fordel, men holdes ofte uden for formelle beslutningsrum og faglige udviklingsprocesser. Liminaliteten, som kendetegner vikararbejdet, fremstår derfor i vores materiale som ambivalent: for nogle anset som et positivt rum, hvor identitet og fremtid kan holdes åbne, for andre som en paradoks positionering, hvor man allerede besidder erfaring og faglighed, men fortsat betragtes som afløser.

Analysen peger på, at vikarers position i de pædagogiske arbejdsfællesskaber ikke alene kan forstås som et individuelt vilkår, men som et resultat af institutionelle organiseringsformer. Institutioner producerer en midlertidighed, som gør vikarer nødvendige for den daglige drift, men som samtidig begrænser deres mulighed for at bringe faglige erfaringer og ansvar i spil. Vikararbejde fremstår dermed ikke blot som en organisatorisk nødløsning, men som en potentiel faglig ressource, der forbliver delvist uforløst, så længe vikarer primært forstås som midlertidig aflastning frem for ansvarstagende deltagere i det pædagogiske arbejde.

Referencer

- Altinget. (2023, 5. juni). *Vikarudgifter i ældreplejen vokser med næsten 50 procent: "Vi står i en virkelig, virkelig svær situation"*.
<https://www.altinget.dk/artikel/vikarudgifter-i-aeldreplejen-vokser-med-naesten-50-procent-vi-staar-i-en-virkelig-virkelig-svaer-situation>
- Baarts, A. (2005). Arbejde og meningsfuldhed: Om profession, praksis og personlig involvering. *Tidsskriftet Antropologi*, 18(1), 45-62. <https://doi.org/10.7146/ta.v0i51>
- Blumer, H. (1954). What is wrong with social theory? *American Sociological Review*, 19(1), 3-10. <https://doi.org/10.2307/2088165>
- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2010). Introduktion til kvalitative metoder. I Brinkmann, S., & Tanggaard, L., (Red.), *Kvalitative metoder – en grundbog* (s. 17-20). København: Hans Reitzels Forlag.
- Bundgaard, H., Mogensen, H. O., & Rubow, C. (2018). *Antropologiske projekter: en grundbog*. Samfundslitteratur.
- de Certeau, M. (1984). *The practice of everyday life*. University of California Press.
- Drivsholm, L. S. (2025, 15. juli). Sofie, 22 år, var vikar i hjemmeplejen og pludselig alene om at forsøge at redde en mands liv. *Dagbladet Information*.
<https://www.information.dk/indland/2025/07/sofie-22-aar-vikar-hjemmeplejen-pludselig-alene-forsoege-redde-mands-liv>
- Garsten, C. (1999). Betwixt and between: Temporary employees as liminal subjects in flexible organizations. *Organization Studies*, 20(4), 601-617. <https://doi.org/10.1177/0170840699204003>
- Glavind, K. L. (2023). *Pædagoger uden for faget*. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.
<https://www.ae.dk/analyse/2023-06-paedagoger-uden-for-faget>
- Hastrup, K. (2010). Feltarbejde og analyse. I Brinkmann, S., & Tanggaard, L., (Red.), *Kvalitative metoder – en grundbog* (s. 56-80). København: Hans Reitzels Forlag.
- Jakobsen, K. G., & Rasmussen, A. M. (2009). Not just a temp – den entreprenante sygeplejevikar. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 11(2), 9-23. <https://doi.org/10.7146/tfa.v11i2.108792>
- Jensen, K. H., Mikkelsen, C. H., Holt, H., & Topholm, E. H. (2023). *Timelønsansatte på det socialpædagogiske område: En undersøgelse i kommunerne*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

- <https://www.vive.dk/da/udgivelser/timeloensansatte-paa-det-socialpaedagogiske-omraade-en-undersoegelse-i-kommunerne-4z6byk7v/>
- Krøjer, J., Nielsen, S. B., & Mogensen, K. (2017). Generationsspecifikke forskelle mellem pædagogers faglighed. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 19(4), 74-88.
<https://tidsskrift.dk/tidsskrift-for-arbejdsliv/article/view/109053>
- Kyriakides, T. (2018). Tactics of association. *Social Anthropology*, 26(4), 471-486.
<https://doi.org/10.1111/1469-8676.12579>
- Ravn, A. (2025, 20. juli). Asta Beenfeldt er pædagogmedhjælper: »Jeg er den på stuen, der ser børnene mest«. *Dagbladet Information*.
<https://www.information.dk/indland/2025/07/asta-beenfeldt-paedagogmedhjælper-paa-stuen-ser-boernene-mest>
- La Cour, A. (2014). *Frivillighedens logik og dens politik: En analyse af den personrettede frivillige sociale indsats og statens frivillighedspolitik*. Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Lindvig, K., Hillersdal, L., & Earle, D. B. (2017). Interdisciplinary Tool Helps Fast-Track Interdisciplinary Learning and Collaboration. *Integrative Pathways*, 39(2), 3-6.
- Merriam-Webster. (n.d.). The surprising history of 'freelance'.
<https://www.merriam-webster.com/wordplay/freelance-origin-meaning>
- Rasmussen, A. M. (2024). Pædagogmedhjælper i daginstitutioner: Hvad siger skandinavisk forskning? *Forskning i Pædagogers Profession og Uddannelse*, 8(2), 14.
<https://doi.org/10.7146/fppu.v8i2.150378>
- Ritzau. (2023). Fire vikarer nægter sig skyldige i sag om grov pligtforsømmelse på sikret institution. *DK Social*.
<https://www.dksocial.dk/artikel/vikarer-naegter-at-have-givet-unge-piller-paa-sikret-institution>
- Scott, J. C. (2009). *The art of not being governed: An anarchist history of upland Southeast Asia*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Standing, G. (2011). *The precariat: The new dangerous class*. Bloomsbury Academic.
<https://www.bloomsbury.com/ca/precariat-charter-9781472510396>
- Togsverd, L., & Rothuizen, J. J. (2020). *Det pædagogiske projekt: Om at udøve, undersøge og udvikle pædagogisk praksis*. København: Akademisk Forlag.
- Turner, V. (1969). *The ritual process: Structure and anti-structure*. Chicago: Aldine Publishing.
- TV 2. (2023, 4. juli). Vikar i Lyngby-Taarbæk Kommune tilgik ulovligt 1.022 borgerjournaler. *Avisen.dk*. https://www.avisen.dk/snagede-i-over-1000-borgeres-journaler_734046.aspx
- VIVE. (2022). *Arbejdskraftmangel og rekrutteringsudfordringer på de store velfærdsområder*.
<https://www.vive.dk/media/pure/17277/6598683>
- Vaaben, N. K., Olesen, K. G., & Gylling, M. (2023). Should I stay or should I go? Moralsk stress som push-faktor i politi, folkeskole og ældrepleje. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 25(1), 10-27.
<https://doi.org/10.16916/jal.136840>

Christoffer Alexander Starnov

videnskabelig assistent, cand.pæd.anth, Institut for Sygeplejerske- og Ernæringsuddannelser, Københavns Professionshøjskole, csta@kp.dk

Line Hillersdal

docent, ph.d., cand.scient.anth., Institut for Sygeplejerske- og Ernæringsuddannelser, Københavns Professionshøjskole, lihi@kp.dk

Jonas Winther

lektor, ph.d., cand.mag., Institut for Pædagoguddannelse, Københavns Professionshøjskole,
jwin@kp.dk

Artiklen bygger på forskning gennemført som del af projektet Care Across Generations (2023-2027) ved Københavns Professionshøjskole, som er finansieret af Danmarks Frie Forskningsfond (bevilling nr. 2063-00050B).